

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

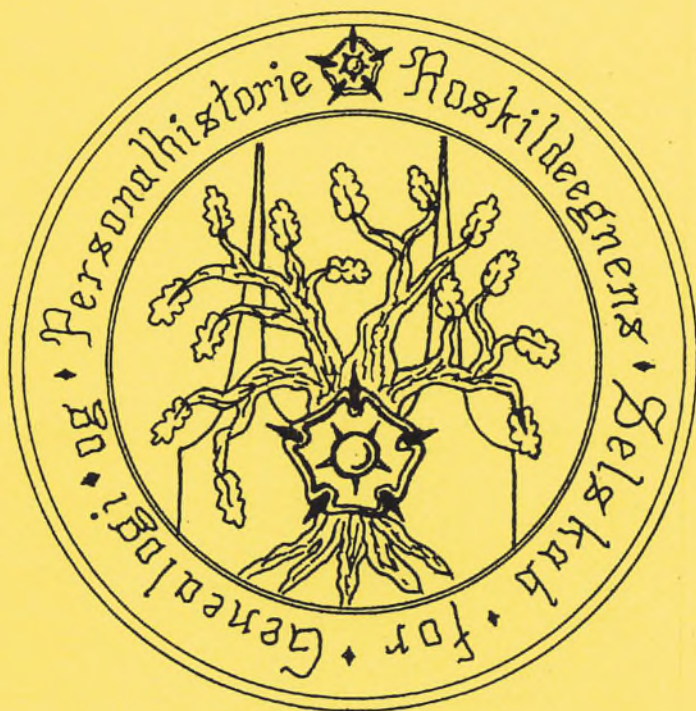
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Årsskrift 1999

12. årgang

*Roskildeegnens Selskab
for
Genealogi og Personalthistorie*

Årsskrift 1999

12. årgang

*Roskildeegnens Selskab
for
Genealogi og Personahistorie*

Årsskrift 1999

12. årgang

Udgivet af: Roskildeegnens Selskab
for
Genealogi og Personahistorie

Redaktion: Karna Hansen
Henning Kiilerich

på: Forlaget HEROLD
Bjældevej 5
4000 Roskilde
Telefon 4636 9090

Copyright © 1999: forlaget HEROLD

1. udgave, 1. oplag

ISBN 87-89165-34-9
ISSN 0904-1427

Enhver form for gengivelse fra dette skrift
må kun ske med angivelse af kilden.

Indhold

INDHOLD	3
BESTYRELSEN	4
FORENINGENS HJEMMESIDE PÅ INTERNETTET:	4
PAS PÅ MUNDTLIGE OVERLEVERINGER	5
I SLÆGT MED KAREN BLIXEN?	7
NUTIDIG SLÆGTSFORSKNING	11
MORBROR OLUF'S ERINDRINGER	16
EN KORT INTRODUKTION TIL	20
FATTIGVÆSENETS/SOCIALFORVALTNINGENS ARKIVER	20
EN JORDFUNDEN SEGLSTAMPE, OG HVAD DERAFF FULGTE...	25
FORMANDENS BERETNING 1999	29

Bestyrelsen

for Roskildeegnens Selskab for Genealogi og Personalhistorie i
sæsonen 1998/99

Kit Bisgaard, fmd., Åstøften 14, Svogerslev, 4000 Roskilde,
tlf. 4638 3514. e-mail: kitbi@get2net.dk

Stefan Andersen, kass., Toftevangen 19, 4130 Viby Sj.,
tlf. 4619 4173. e-mail: stefan.andersen@get2net.dk

Karna Hansen, sekr., Klokkervej 30, 4000 Roskilde,
tlf. 4636 1056. e-mail: karna.hansen@post.tele.dk

Niels-Bjarne Kristensen, Dr. Sofiesvej 22, 4000 Roskilde,
tlf. 4635 3773. e-mail: niels-bjarne@forum.dk

Flemming Molin, Dr. Ingeborgs Vej 1, 4000 Roskilde, tlf. 4635 3118.
e-mail: molin@post5.tele.dk

Foreningens hjemmeside på Internettet:

<http://www.webpoint.dk/jvo/rsgp>

Pas på mundtlige overleveringer

(Om at være i familie med Søren Kierkegaard).

af Kit Bisgard

I min fars familie har man i mere end 150 år været så vældig stolt over, at Søren Kierkegaard hørte til i en gren af slægten. I min ungdom pralede jeg altid af slægtskabet, hvis andre førte sig frem med fine slægtsforbindelser. Min farmors moster havde også gjort sig til af det, så da Søren Kierkegaards bror, den daværende kendte biskop, P. Chr. Kierkegaard, holdt foredrag i omegnen af hendes hjem tæt ved Holstebro, tog hendes præst hende med og præsenterede hende for berømt heden, men han kendte intet til slægtskabet og var ret afvisende, så hun gik beskæmmet bort.

Min fars faster skrev i en lille slægtsbog fra 1932: "*Niels Kjærgaard skal have været i slægt med de så kendte brodre P. Chr. og Søren Kierkegaard - vistnok fætter til deres far Mikkel Pedersen Kierkegaard*". (Niels Andersen Kjærgaard var både min tipoldefar og tiptipoldefar, idet min farmor giftede sig med sin mors fætter).

En af mine halvfætre, Lauge Dahlgaard, lavede for nogle år siden en slægtsbog til sine efterkommere, idet han dog ikke selv forskede, men kun skrev af, hvad andre havde samlet. Hos ham var det blevet til, at Søren Kierkegaards far var fætter til Niels Kjærgaard.

Før jeg begyndte at slægtsforske, havde en af mine fætre allerede været

på LAN nogle gange, og han havde svært ved at få påstanden om familieskabet til at passe. Da jeg dykkede ned i sagen, så jeg straks, at Niels Kjærgaard havde en *søster*, ikke en faster med samme navn som Søren Kierkegaards farmor, Maren Andersdatter, men hun måtte være på alder med sin egen søn, så slægtskabet var udelukket. Jeg fandt også ud af, hvordan rygten måtte være opstået. En af Niels Kjærgaards andre søstre, Anne, var blevet gift med en fæstebonde i sognet Hanning, et ganske lille sogn, som grænser op til det lille sogn Sædding, hvor Søren Kierkegaards far var født. Søsteren og hendes mand beboede en gård ved navn Kirkegaard, og så er der jo ikke langt til at drage fejlslutninger en eller to generationer senere, især når man bor ret langt derfra.

Det bragte næsten sorg i familien, da jeg sort på hvidt kunne bevise, at rygten intet havde på sig.

Her kommer Hvem Forsker Hvad ind i billedet. Jeg havde et indlæg i HFH i 1989, da jeg var gået lidt i stå i flere grene. Ved det følgende kursus på Båring Højskole kom jeg i forbindelse med Viuf-Sørensen, der havde læst mit indlæg. Som pensionist tilbragte han vist alle sine dage på LAN. Jeg var i den syvende himmel, da han gav mig 18 aner i Egvad og omliggende sogne ved Ringkøbing fjord.

Jeg var selv gået i stå, fordi kirkebogen her først begynder i 1816. Da vi mødtes ved næste slægtstræf, havde han flere enorme skifter med til mig, og pludselig sagde han: "*Og så er du jo i familie med Søren Kierkegaard*". Det var først ved at rable for mig, jeg havde netop afsluttet de undersøgelser, der viste, at alt var opspind. Men denne gang var det ganske rigtigt, nu var vi bare i min mors familie. Min mormors tip4oldeforældre Laurids Thygesen og Sidsel Pedersdatter i Egvad sogn havde datteren Maren, der blev gift med Anders Jensen og slog sig ned i Stengård i Sædding sogn. De var forældre til Maren Andersdatter, der var mor til Michael Pedersen, Søren Kierkegaards far. Vi er en gren længere ude her, end det ville have været tilfældet i min fars familie, men til gengæld er det rigtigt.

Et lille efterskrift. Slægtsforskeren Jens Abildtrup skriver i sin bog fra

1952: "Søren Kierkegaards Tipoldeforældre", at den almindelige mening, at Søren Kierkegaards slægt på mødrene side stammede fra Tarm [i Egvad sogn], ikke kan være rigtig, idet den forrige ejer af Stengård [tilfældigvis] hedder Laurids, og så regner Jens Abildtrup sikkert med, at *min* Maren Lauridsdatter må være barn af ham. Men ved dåben af Jens og Marens første barn i Stengård er ikke blot gudmoderen, men også de første fem faddere blandt den nærmeste familie til Laurids Thygesen og Sidsel Pedersdatter; kun den sjette og sidste fadder er i familie med faderen. Det første barn bliver da også døbt Sidsel. Det må være bevis nok, selv om der ved de følgende dåb kun er ca. 2 faddere af moderens familie. Der ses aldrig et familiemedlem til den Laurids, der beboede Stengård, før min familie rykkede ind.

Søren Kierkegaard indtager en sikker tredjeplads blandt årtusindets danskere. Den store forfatter og filosof overhaledede lige netop Grundtvig.

I slægt med Karen Blixen?

af Inger Wermuth Jensen

I mange slægter findes der beretninger om dens tilknytning til en eller anden kendt familie, en eller anden stor begivenhed eller noget helt andet spændende. Således også i min slægt på min fars side, idet man her igennem længere tid havde været af den faste overbevisning, at vi på et tidspunkt et godt stykke tilbage i tiden skulle have en ane fælles med forfatterinden Karen Blixen.

Da jeg for godt en halv snes år siden begyndte at beskæftige mig med slægtsforskning, startede jeg med min mors slægt, for jeg ville prøve at finde ud af, hvorfra Wermuth-slægten stammede.

Imidlertid fik jeg en dag af min mor en del papirer, som hun havde opbevaret siden fars død i 1972, og som omhandlede slægten på min fødegård i Sæby. Det var så fascinerende at sidde med de gamle originale papirer, at jeg nu helt gik over til at arbejde med min fars slægt, og min mor spurgte flere gange, når jeg snakkede "slægt" med hende, om jeg havde fundet ud af det med Karen Blixen.

På min farmors side var der i Kissrup ved Hvalsø ganske rigtigt nogle slægtninge ved navn Dinesen; jeg formodede, at det var i denne slægt, Karen Blixen eventuelt kunne findes. Jeg så dog ikke, at der umiddelbart

kunne være nogen tilknytning til hende. Jeg slog mig så til tåls med, at jeg nok en gang i fremtiden fandt den rigtige løsning. For der var jo så meget andet at arbejde med - jeg havde meget travlt!

På et tidspunkt lånte jeg bogen af Carl Langholz om berømte danskeres anetavler, og her var der aldeles ikke noget, der blot tangerede Dinesen-slægten i Kissrup, hvilket jeg fortalte mor. Men hun holdt på sit, for "faster Christiane har selv fortalt far det".

Da jeg i sin tid gik på slægtsforskerkursus, blev vi opfordret til at tage kontakt til familie, som vi måske ikke havde så megen forbindelse med. Det rykkede lidt i mig, for jeg havde en kusine, ni år ældre end jeg og datter af omtalte faster Christiane, som jeg ikke havde set, siden jeg var 5-6 år. Jeg skrev et brev, men lagde det til side, og først efter et par års tøven skrev jeg til hende.

Hovedårsagen til at jeg ville henvende mig til Bodil, som hun hedder, var, om hun måske kunne fortælle mig noget dels om min farmor, der døde, da Bodil var ca. seks år gammel, og dels om en anden faster ved navn Laura. Disse to damer havde min mor haft et mere end køligt forhold til, og faster Laura, der var død i

1964, havde jeg ikke mødt, siden jeg var omkring fem år.

Bodil svarede, og vi talte flere gange sammen i telefonen, og jeg fik mange positive oplysninger om farmor og faster Laura. Desuden var jeg inde og besøge hende en dag i sensommeren, og hun lånte mig fotografier til affotografering samt en slægtsbog, som hendes far, arkitekt Rasmus Rasmussen, havde haft. Det var jeg hende meget taknemmelig for. Jeg kopierede en del af bogen (eller hæfterne, som det rettelig var), og returnerede det til jul og sendte hende samtidig et lille hæfte med en beskrivelse over vor fælles slægt, som jeg havde lavet i 1994.

Onkel Rasmus' slægtsbog over Christianes slægt viste sig at være interessant, selv om der var en del mangler og unøjagtigheder i den. Den var lavet i 1964 af en landsretssagfører Gustav Larsen i Odense, født 1903 og søn af en kusine til far og hans to søstre. Måske havde Rasmus og Christiane dyrket slægtskabet med ham?

Jeg ved det ikke, men bogen gav mig noget at arbejde med, idet han påstod, at denne slægt havde fælles aner med Karen Blixen!

Han kunne berette, som jeg også vidste, at min tip-3-oldefar Hans Hansen i Gershøj havde en kone ved navn Anne Dinesdatter. De var blevet gift i 1729, skriver han, og jeg har Hans Hansens fæstebrev fra Københavns Universitet, da han i 1729 fæster en ret stor gård "Aarnegaarden" i Gershøj.

Men Gustav Larsen havde ikke set, at Anne var død i 1739, hvilket ellers ganske ligetil fremgår af kirkebogen.

Hans Hansen var derefter blevet gift med Anna Pedersdatter fra Skibby. Hvornår vides ikke, da kirkebogen her først eksisterer fra 1742.

Hans Hansen og Anne Dinesdatter havde fem børn sammen, hvoraf den ældste Dines døde 28 år gammel som fæster af en universitetsgård i Skibby, og den yngste Hans blev kun et år gammel. Birthe blev gift hen på nabogården "Bovelsgaard", og Ellen med Knud Hansen, "Nordgaarden" i Svogerslev. Det kom ikke til at gå hende så godt, idet Knud Hansen, efter at have afstået gården i 1769, med forsæt afbrændte denne, hvorfor han dømtes til døden. Imidlertid var han og Ellen, ifølge et skifte efter Ellens halvbror i 1772, blevet separerede, og Ellen var nu at betragte som enke. Dorthe kom også til Svogerslev, hvor hun blev gift med en fæster under Ledreborg.

Hans Hansen og Anna Pedersdatter fik i alt syv børn, hvoraf alle, med undtagelse af den førstefødte Peder, nåede voksenalder.

To af disse børn blev stamforældre til vor slægt, nemlig Hans, født 1741, og Ane, født 1747. Hans' datter Dorthe giftede sig i 1812 med Anes søn Jens. De overtog "Aarnegaarden" efter Jens' forældre, som var Ane Hansdatter og Hans Pedersen, født på Orø.

Onkel Rasmus skriver i slægtsbogen: "Det der dog maa interessere os mest er dette, at et kvindeligt Medlem af denne Dinesen-Slæggt, Anne Dinesdatter i 1729 blev gift med Gmd. Hans Hansen i Gershøj, blandt hvis Efterkommere - efter Optegnelser af Lrs. Gustav Larsen - er den i Anetav-

len nævnte Gmd. Jens Hansen, Gershøj (1778-1827), hvis Datter, Ane Jensdatter og hendes Ægtefælle Lars Christiansen... var min Hustru Christiane Larsens Bedsteforældre paa Faderens Side". Faderen hed Hans Ludvig Larsen.

Se, her er fejltagelsen: Jens Hansen er ikke efterkommer efter Hans Hansens første kone Anne Dinesdatter, men efter kone nr. to Anna Pedersdatter, og vi er således ikke i slægt med Karen Blixen!

Gustav Larsen har nu ikke set ordentligt efter i kirkebogen, for han skriver, at Jens Hansen er født i 1778, hvilket er forkert. Det rigtige årstal er 1780.

Tilbage til Anne Dinesdatter. Hun var født 1709 som datter af Dynes Jørgensen og Ingeborg Larsdatter, der er stamforældre til Dinesen-slægten. De boede i Trønninge, der ligger ca. 10 km vest for Holbæk. Dynes døde i 1711, og Ingeborg giftede sig derefter med Jens Jørgensen. De fik i 1715 en datter Sofie, der altså var halvsøster til Anne Dinesdatter.

Hermed er også et andet spørgsmål opklaret, idet Jens Jørgensen og hustru ofte var faddere i Gershøj hos Hans Hansen og Anne Dinesdatter. Jeg havde mange gange funderet over, hvorfor disse mennesker kom den lange vej fra Trønninge til Gershøj i dette ærinde. Ligeledes er Sophie Jensdatter og hendes mand Hans Hansen fra Torkildstrup også ofte faddere.

Endvidere nævnes det i skiftet efter Hans Hansen i 1758, at børnene (Annes) "fra deris Spede Aar af, ey har været hos Faderen, men hos deris paarørende...", nemlig mosteren So-

phie Jensdatter og Hans Hansen i Torkildstrup. Så er spørgsmålet: hvorfor var de ikke hjemme hos deres forældre? Har Anne lidt af en eller anden uhelbredelig sygdom, depression eller lignende. Det bliver vel aldrig besvaret.

Jeg prøvede, om der var en forklaring på det i skiftet efter Sophie, der døde i 1762; men det var der ikke. Derimod stod der, at hendes brodersøn Anders Dinesen (1737-85) var rådmand i Roskilde. Det forvirrede mig meget dengang, men nu ved jeg, at han var hendes halvbror Dines Dinesens søn.

Endvidere har jeg læst Hauch-Fausbøll: "Slægten Dinesen gennem 300 Aar". Også her kan jeg påvise en fejl, nemlig at han ikke kender Hans Hansen i Torkildstrup. Han skriver rettelig, at Anne blev gift med Hans Hansen fra Skibby i juni 1729. Han nævner desuden, at denne var med ved et samfrændeskifte senere hen i Dinesen-familien. Hans Hansen siges da at være fra Torkildstrup; men det var Sophies mand Hans Hansen, som var med til dette skifte. Sophie Jensdatters eksistens kender han heller ikke. Han nævner hende i hvert fald ikke.

Onkel Rasmus skriver et sted i slægtsbogen: "Dinesen-Slægtens Forbindelse med Christianes Slægt paa Faderens Side bekræftes ogsaa af Christianes Erindringer om, at hendes Far ofte talte om, at der i en Gren af Slægten var flere højt ansete og indflydelsesrige Personer, bl.a. talte han ofte i denne Forbindelse om en Guvernør i Vestindien, uden at Christiane dog kan huske Navnet paa denne."

Nej, kære onkel Rasmus, her blander du vist to ting sammen, idet "guvernøren" i Vestindien hed Laurberg - ja, der var endog flere af det navn derude. De første var vist brødrene Niels og Chr. Frederik, født 1730 og 1732, henholdsvis plantageejer og justitsråd. Den første havde børn, den anden var ugift. Disse mennesker hørte ganske rigtig til slægten, men til min farfars fars side i Lyndby. Men det er en ganske anden historie.

Jeg har ikke haft forbindelse med kusine Bodil, efter at jeg gav hende omtalte hæfte, som jo var skrevet

længe før, jeg kendte den rette sammenhæng om slægtskabet med Karen Blixen - og hvori der står, at Anne Dinesdatter døde et par år før vor fælles forfader, den unge Hans Hansen i Gershøj, var født. Slog jeg mon noget i stykker for hende? Tror hun mon ikke på mig, men mere på Gustav Larsen?

Jeg nåede desværre ikke at fortælle min mor om mine opdagelser - hun døde et par år før jeg fandt ud af, at vi slet ikke var i slægt med Karen Blixen; men det var ellers tæt på.

Karen Blixen - ca 1940

Nutidig Slægtsforskning

af Henning Kiilerich

De er døde allesammen nu - de personer som er involveret i denne lille historie om nutidig slægtsforskning. Alligevel har jeg ændret lidt på navne og steder. Personlige oplysninger er for nogle mennesker ret følsomme. Og vi slægtsforskere ønsker jo ikke at såre nogen. Vi har blot en slægtsfølelse, som ikke lader os i ro, hvad enten det gælder vor egen slægt eller andres. Forhåbentlig vil en og anden glæde sig over denne lille beretning om, hvad der kan komme ud af at søge sin slægt i vor egen tid.

I Aalborg boede en god veninde af mig. Else hed hun. Hun var noget ældre end mig, men vi var på bølgelængde, og da jeg traf hende, blev jeg også hurtigt venner med hendes mand og børn. Hun var en habil slægtsforsker. En aktivitet, som jeg først senere lærte. Else var født på Fødselstiftelsen i København. Hun var adoptivbarn. Måske var det derfor, at hun var en utrættelig slægtsforsker. Hun havde en god opvækst og et godt forhold til sine adoptivforældre. Engang gav hun mig en lerskål, som hendes adoptivmor havde lavet i sin pure ungdom for omkring 100 år siden. Den er beklædt med porcelænsskår, så der findes næppe magen til. Nu har jeg set på den i en menneskealder, så det er på tide, at jeg giver den videre til et af hendes børn eller børnebørn. Else kendte intet til sine biologiske forældre.

En dag for 15-20 år siden ringede Else til mig. "Du kan ikke tænke dig, hvad jeg har fundet", sagde hun.

"Nej, hvor skulle jeg vide det fra."

"Jeg har fundet min fars navn - tror jeg."

Gamle dokumenter og breve kan indeholde mange næsten usynlige oplysninger. Men er man omhyggelig, så kan det usynlige blive synligt. Efter plejemoderens død dukkede nogle papirer om adoptionen op. Der var nævnt nogle navne. Et par af dem kunne godt være hendes rigtige forældre.

"Men hvordan finder jeg ham? Han er nu nok død, for jeg er jo selv ved at være oppe i årene."

"Har du slet ingen adresse på ham."

"Slet ikke, men jeg tror, at det er ham. Der er ikke mange der hedder Carlo Abraham Nielsen".

Det måtte jeg give hende ret i.

"Du har en chance, hvis han har holdt ud i mange år. Var han i live i 1970, så findes han i Det Centrale Personregister - CPR. Gå op på folke-registeret og få et ansøgningsskema til CPR. Send det til registeret, og hvis de har ham, så får du svar. Men det er ikke sikkert, at du får mange oplysninger om ham."

Der gik temmelig lang tid, hvor jeg ikke hørte fra Else. Så en dag var hun i telefonen:

“De havde ham - men han er død, skriver de. Så jeg kom lidt for sent. Jeg ved stadig ikke, hvor han boede. Mange af rubrikkerne i det skema, jeg har fået retur, er dækket til med sorte plamager, åbenbart fordi jeg ikke må få de oplysninger, som står i de rubrikker. Men jeg snyder dem, for når jeg holder skemaet op imod lyset, så mener jeg at kunne læse, at han døde i Osted. Er det ikke i nærheden af Roskilde, hvor du bor?”

Det måtte jeg indrømme.

“Kunne du tænke dig at lede lidt i Osted for mig?”

Selvfølgelig ville jeg det. Her i Danmark bliver alle mennesker jo begravet, enten de har råd til det eller ej. Det kan godt være dyrt, nemlig. Så jeg skulle vel nok kunne finde spor efter Carlo Abraham Nielsen, hvis altså han i sin tid boede eller var død i Osted.

Næsten alle mennesker her i Danmark har telefon. Carlo Abraham Nielsen må have stået i telefonbogen, der hvor han boede. Og telefonbøger fra 1970'erne må kunne findes på arkiverne. Så jeg ringede til lokalhistorisk arkiv i Osted.

“Kunne du ikke slå op i en telefonbog fra først i 70'erne og finde Carlo Abraham Nielsen til mig,” var mit spørgsmål.

“Fra først i 70'erne, jamen så gamle telefonbøger har vi da ikke. De ryger da ud, når de er forældede.”

Utroligt. Et lokalhistorisk arkiv smider de arkivalier ud, som indeholder de lettest tilgængelige personoplysninger i vor tid. Jeg troede ikke mine egne øren, men det var sandt.

Jeg kunne selvfølgelig ringe til præsten. Det hænder, at man træffer en hjælpsom præst, der gerne slår op i kirkebogen for at hente oplysninger om et dødsfald. Jeg gjorde det. Ingen svarede. Jeg prøvede igen næste dag. Og næste dag. Og så var jeg heldig: “Nej pastoren er ikke hjemme. Han er rejst på juleferie i Syden. Ring over til nabopræsten Sonja Mikkelsen. Hun passer embedet her så længe.”

Det var da pænt af Sonja Mikkelsen at passe embedet, men jeg fik hende næppe til at fare over til præstegården i Osted for at finde en død mand i kirkebogen til mig.

Men nu var jeg blevet varmet op. Nu skulle Carlo Abraham Nielsen findes. Død eller levende. Sandsynligvis død. Og hvem er nærmest de døde? Kirkegårdsgartneren selvfølgelig. Der er intet kirkegårdskontor i Osted. Men på kommunkontoret havde man gode oplysninger til mig. Det varede ikke længe før jeg havde telefonnummeret på kirkegårdsgartneren foran mig. Jeg kaldte nummeret.

“Hallo, det er Pedersen.”

“Godav Pedersen, det er Kiilerich her. Er det dig, der er kirkegårdsgartner?”

“Ja, da.”

“Så er det lige dig, jeg søger. Jeg trænger til din hjælp.”

“Bare spyt ud.”

“Jo, ser du, jeg har hørt, at du har liggende en mand ved navn Carlo Abraham Nielsen ude i en af dine grave. Men jeg er ikke sikker. Han skulle være død engang i 70'erne. Er du i stand til at finde ud af, om du opbevarer en mand ved det navn.”

“Ja, ja, det er da ikke umuligt. Jeg har jo sådan en stor bog, jeg kan slå op i og se, hvor de allesammen ligger. Lige et øjeblik.”

Se, det var åbenbart en venlig mand. Han kunne spare mig for megen kørsel og mange timers undersøgelser.

“Ja, nu er jeg her igen. Hvad var det, du sagde? Var det Carl”

“Ja, Carlo Abraham Nielsen.” -----

“Ja, ja, her er han. Jo, det er ham, Carlo Abraham Nielsen. Jo, han blev lagt ned i 1974. Ja, du kan sagtens finde ham. Når du kommer, så skal du bare parkere på parkeringspladsen uden for kirken. Og så skal du gå ind ad den lille låge, der vender ud til parkeringspladsen. Så skal du gå ned til venstre, og når du kommer 3 veje ned, så ligger han lige ind til højre i grav nr. 4. Det kan du sagtens finde.”

“Jamen, det er da fint. Så graven er bevaret endnu.”

“Ja, ja, den er i fineste stand.”

“Det er måske dig, der passer den?”

“Ja, jeg overtog den for et par år siden, jo, jo.”

“Jamen, så må der jo være en, der betaler for at den bliver passet”.

“Ja, ja, men det er der skam også.”

“Jeg kunne egentlig godt tænke mig at vide, hvem det er, der bliver ved med at betale for den grav.”

“Jamen, det er da fru Jensen her nede i byen. Hun har selv passet den i mange år, men nu har hun bedt mig gøre det. Ja, de blev vist aldrig gift, men de boede da sammen i mange år. Hun bor på de Gamles Hjem nu, men hun siger, at så længe hun lever, så

skal graven holdes. Ja, så det klarer jeg altså.”

“Har du nogen nærmere adresse på fru Jensen, og har hun et telefonnummer?”

“Ja, ja, hun står jo lige her.”

Og så fik jeg de oplysninger, som var så meget værd for mig og min veninde Else.

“Ja, du skal bare huske at dreje til venstre straks du kommer ind ad den lille låge, der vender ud til parkeringspladsen - ikke den store låge. Så kan du sagtens finde ham.”

Jeg takkede mange gange og sagde farvel til den venlige og hjælpsomme kirkegårdsgartner.

Jeg sad nogen tid og betragtede min lille seddel, hvorpå stod Karen Jensens adresse og telefonnummer. Det var fristende at ringe til hende, men jeg gjorde det ikke. Den oplevelse skulle Else selv have. Men jeg var meget nysgerrig. Hvilken rolle havde fru Jensen spillet i Carlo Abrahams liv? Var hendes hukommelse og sind frisk endnu? Og kunne hun bekræfte at Carlo var Elses Far? Vidste hun overhovedet noget om hans yngre dage? Der var spørgsmål nok at få besvaret. Men nu var det Elses tur til at gå på opdagelse. Jeg skrev et brev og lagde sedlen med fru Jensens navn, adresse og telefonnummer i kuverten.

Der gik faktisk lang tid, før jeg igen hørte fra Else. Flere måneder. Men så kom brevet. Tænk, Else havde været i Osted hos fru Jensen. Men mig havde hun ikke besøgt. Fordi hun var så overvældet, skrev hun. Hun havde først kontaktet fru Jensen pr. telefon. Så skrev hun et langt brev. Og så kom invitationen fra fru Jensen til

et besøg. Det viste sig, at fru Jensen havde levet mange år sammen med Carlo Abraham Nielsen. Og han var Elses far, det fandt de hurtigt ud af. Og de havde rejst det meste af verden rundt sammen. De havde haft mange gode år, men i 1974 kunne Carlo ikke mere, og fru Jensen blev alene. Nej, de havde aldrig været gift, men hun overtog boet og sørgede for, at han fik en ordentlig begravelse, og graven skulle holdes, så længe fru Jensen levede.

Fru Jensen var en glimrende fortæller, så Else fik skrevet en lang beretning om sin fars liv. Ham som hun aldrig havde kendt, men nu kom til at kende igennem en kvinde, som hun heller ikke havde kendt, men som nu kom til at betyde så meget for hende. Og det kunne hun takke en flink kirkegårdsgartner for.

Men historien er ikke slut.

Else havde også søgt i CPR på det kvindenavn, som kunne være hendes mor. Hun var der ikke. Derfor blev hun liggende i skuffen endnu nogle år.

En dag skrev Else til Berlingske Tidendes specielle søndags kontaktside og efterlyste oplysninger om kvinden, som hun håbede var hendes mor. Men det skete der nu ikke noget ved. Ikke en lyd hørte hun.

Der gik et års tid. Så var en venlig dame fra Berlingeren i telefonen.

“Har du intet hørt på din eftersøgning? Jamen, skal vi så ikke prøve at sætte den på Opslagstavlen i bladet?”

Ja, hvorfor ikke.

Dagen efter at bladet var på gaden, ringede en mand fra København:

“Jeg kender både din mor og din søster.”

Det var næsten ikke til at bære. Var der også en søster? Ja, og hun levede stadig. Moderen var død forlængst.

Og så skete der pludselig en masse ting. Den venlige Københavner kontaktede søsterens søn og satte ham ind i sagen. Sønnen talte forsigtig med sin mor, der boede i Odense. Hun var overrasket, men nysgerrig og måske også interesseret. Så gik der besked tilbage til Københavneren og videre til Aalborg.

Else var god til at skrive. Det viste sig, at det var søsteren også. Og brevskriveriet endte selvfølgelig op med en invitation til at mødes. Elses datter Kirsten har fortalt mig, hvor spændt og nervøse de alle var. Der er ikke mange, der pludselig får en søster, når de begge er oppe i 70'erne. De skulle mødes i Kirstens hjem.

De lignede hinanden som to dråber vand, de to søstre. Og de havde mange fælles evner. De havde også begge to mange børn. Ingen var i tvivl om slægtsskabet, og det blev underbygget af de oplysninger, som søsteren havde om sin mor. Søsteren var også adoptivbarn, men kendte en del til sin mor. Det blev en lykkelig forening.

Og nu er de alle døde - hovedpersonerne i denne lille historie. Men de lever videre. Deres navne er skrevet på papir. Carlos livshistorie er nedskrevet. Nu bliver han mindet blandt sine børnebørn og oldebørn. Også fru Jensen bliver mindet. Elses mor har fået sin plads i slægtshistorien med alt, hvad de to søstre har kunnet finde om hende.

Og nu har jeg skrevet denne lille historie om, hvordan det hele gik til.

Verba volant, scripta manent - ord
flyver bort, det skrevne forbliver.

Nu skal jeg huske at tage det lerfad
med til Kirsten, næste gang jeg skal til
Aalborg.

Kun en slægtsforsker betragter et skridt tilbage som et fremskridt.

Et slægtstræ kan visne, hvis ingen bekymrer sig om dets rødder.

Forøg din glæde ved slægtsforskning - få børnebørn.

Mine rødder går kun et stykke ned, men mine grene spredes for evigt.

Alle tror på arvelighed - indtil deres børn begynder at opføre sig fuldstændig tåbelig

Slægtsforskning er ikke en hobby - det er en besættelse.

Kun i slægtsforskning fører svaret på et problem til to mere.

Slægtsforskning er som at lege gemmeleg - de gemmer sig og jeg søger.

Hver gang jeg har fundet dem - så flytter de.

Ethvert familietræ frembringer såvel gode som dårlige frugter.

Venner kommer og går, men forfædre kan man altid være sammen med.

Jeg er slægtsforsker - mon jeg nogensinde får tid til at slå græsplænen igen?

Morbror Olufs erindringer

af Karna Hansen

Min morbror Niels Oluf Nielsen blev født 29. juli 1903 i Svallerup sogn, Ars herred, Holbæk amt (søn af hjulmand Søren Peter Nielsen og Karen Marie Nielsen), gift 8. november 1933, i Svallerup kirke med Kristine Kristensen, født 6. maj 1906 i Jordløse sogn, Skippinge herred, Holbæk amt (datter af Lars Peter Kristensen og Juliane Marie Kristensen).

For morbror Oluf renskrev jeg for nogle år siden en beretning om hans liv til et pensionistblad, sålydende:

“På opfordring vil jeg prøve at skildre mine oplevelser igennem årene. Jeg er født i Svallerup den 29. Juli 1903. Min far var hjulmand inde i byen, og det første, jeg kan huske fra min barndom er, at jeg var så uheldig at falde ned i en gryde kogende vand, da jeg var godt 5 år. Jeg blev skoldet på det ene ben fra foden og op til knæet. Da der var gået et stykke tid, var benet blevet bøjet, og jeg kunne ikke rette det ud; men det gjorde så doktor Hansen i Ubby med magt, og jeg måtte ligge med et bræt bundet fast om benet i en måneds tid. Det er da kommet sig, og jeg fik ingen men. Den gang var der ikke meget, der hed at komme på sygehuset, og det tog da godt to måneder, inden jeg kunne gå igen.

Og derefter gik tiden så ellers som for andre drenge med leg, når der var tid, for jeg skulle jo også i skole. De små gik 2 dage ugentlig om vinteren og 4 om sommeren og de store hold omvendt, for når vi var kommet op på det store hold, skulle vi jo ud at arbejde.

Jeg måtte da også arbejde, mens jeg gik i den lille skole. Vi måtte jo med mor ud og tynde roer ud, for hun gik ud og hjalp til hos gårdmænd, og dengang var der jo noget at tynde ud af. Men da jeg så blev 10 år, købte min far et lille husmandssted ude på Marken, for han kunne ikke døje at stå ved høvlbænken på grund af iskias. Så blev der jo meget at lave, og der var altid brug for en knægt et eller andet sted derude på Marken, hos naboer og på andre gårde, så der måtte jeg ud og arbejde, når jeg ikke var i skole, og det var jo med alt muligt, tynde roer ud og hjælpe til med høsten og om efteråret med at tage roer op, men pengemæssigt blev det jo ikke meget. Det højeste jeg var oppe på var 1 krone om dagen fra 7-8 om morgenen til det blev så mørkt, at vi ikke kunne se mere. Ja, jeg kan da også huske, at mens vi boede inde i byen, var vi også med far og mor ude at hjælpe på gårdene med høst og kartofler. Vi måtte jo tage et nap med, hvor vi kunne gøre

gavn; og at komme ud at køre med hestevogn var jo meget spændende.

Far måtte gøre lidt arbejde hos gårdmændene, for de måtte jo køre i skoven og hente træ til far. Det var hele træer, som han havde købt på roden, og som skulle hjem og saves ud til planker. Det var et stort arbejde at få skåret dem ud; det var jo ved håndkraft, og når han skulle save ud til hjulfølge, måtte han have en mand til hjælp. Det mere lette kunne mor og jeg jo nok klare, og det gik ligeså, da vi kom ud på Marken at bo.

Det var den første april 1913, hvor far havde købt en lille ejendom med 4½ tdr. land af Lars Petersens enke, Ane, for en købesum af 6.300 kr. I købet medfulgte 1 kakkellovn, 1 komfur, 1 indmuret gryde, endvidere besætningen bestående af 3 køer, 1 kalv, 3 svin, avlsredskaber og mejeriredskaber, gødningen, avl og afgrøde. Ejendomsskylden var 4.500 kr. I 1917 købte min far naboejendommen af hmd. Jens Peter Olsen for en købesum af 3.000 kr. I købet medfulgte 1 kakkellovn, 1 komfur, endvidere al langhalm og det tømmer og de brædder, der var bestemt til reparation af huset, samt gødningen på ejendommen. Ejendomsskylden for denne ejendom var 2.500 kr.

Når vi skulle tærskse sæden, var det også ved håndkraft med en lille tærskemaskine. Jo jeg havde da også været med at tærskse hos min farfar. Han havde også en tærskemaskine, og det var en pigtærsker. Det var jo meget spændende at være med, og så skulle vi jo sætte halm sammen bagefter. Det var løs halm, som var rystet ved håndkraft med en rive, som kaldes en

lorive. Det var jo bare ikke så sjovt, når vi skulle til at rense sæden. Det foregik med en såkaldt rensesmaskine til håndkraft, og vi skulle så stå der og trække rundt i timevis, og det syntes jeg var meget trist.

Og så da jeg var blevet noget ældre, kom jeg ud omkring hos forskellige naboer og hjalp til med meget forskelligt arbejde, især i roer og med høst. Det var somme tider et surt arbejde, især om efteråret, når vi skulle trække roer op. Der var jo kommet sukkerroer dengang. De kom jo i 1912, hvor der blev bygget sukkerfabrik i Gørlev. Det var en lang dag fra kl. ca. 7 om morgenen til 5-6 om aftenen eller så længe vi kunne se - til en dagløn af ca. 1 krone; men man gjorde det jo gerne, men der var ikke noget der hed at rende ud om aftenen efter sådan en dag.

Der skulle også læses lektier til skolen, men i de sidste par år læste jeg næsten aldrig, for jeg kunne det næsten udenad. Det skulle vi jo kunne det allsammen, og det var det samme hvert år fra jeg var 11 år til jeg blev konfirmeret. Det blev jeg den 30. september 1917 i Svallerup kirke, hvor jeg også var blevet døbt den 23. august 1903 og fik navnet Niels Oluf Nielsen. Og så var det jo bare om at komme ud at tjene hos bønderne. Der var ikke andet, for min far sagde, han ikke havde råd til, at jeg kom i lære nogen steder, for så tjente jeg jo ikke noget.

I min første plads fik jeg 160 kr. for 1 år plus kost og logi, men det var ellers sløjt med det, der kaldes kost. Der var jo rationering på alt der under den første verdenskrig, men den kom

så sent, at der ikke var meget at rode med af nogen slags. Jeg blev kun et år i den plads og kom så til Ubby. Der fik jeg 400 kr. for et år, så det var en stor fremgang, men alt steg efter den tid, så der var ikke til andet end til tøj og træsko. Der var jeg så i 2 år, det sidste som fodermester for 500 kr. + en del procenter på kalve og ved en tyr, når der kom nogle og skulle have løbet deres køer. Så rejste jeg til Frankerup og var der et par år. Der fik jeg henholdsvis 750 og 850 kr. pr. år.

Jeg rejste derefter til Klovby på en gammel gård, hvor jeg var enekarlsammen med en nykonfirmeret dreng til at passe køerne, og der var ca. 20, men de gav ikke mere mælk end de halve kunne have givet, da der var kalvekastning i besætningen. Desuden blev de fodret meget sløjt med kraftfoder, men jeg havde da nok af arbejde, for der var ikke kørt gødning ud i 2-3 år, så jeg kørte ca. 400 læs ud og pløjede det ned, og jeg fik da også tilsået markerne, inden jeg rejste derfra efter et halvt år. Så ville jeg prøve noget andet og regnede med at kunne tjene lidt mere ved løst arbejde. Jeg tog da ud som roekarls, men var så uheldig, at det først blev sent forår og sommeren blev kort, og vejret var meget ustadigt, så fortjenesten blev derefter.

Det var i 1923, hvor jeg kom til Tærø, som er en ø på i alt 320 tdr. land, hvor de 120 tdr. land var dyrket, resten var granskov og græsgang og lidt mose, men det var ellers en oplevelse, for vi skulle jo sejle alt derfra og til, så der fik jeg lært lidt sømandskab. Når vi kom i land, havde vi ½ mil til købmand og en hel til statio-

nen. Vi kunne komme og handle hos købmanden på hvad tid vi ville. Jeg var der fra den 25. maj 1923 til den 1. maj 1924, om vinteren som fodermester og staldkarl, og jeg måtte også holde rent under ca. 200 svin, og vi havde også 30 får, som jeg passede for en løn af 100 kr. pr. måned + kost og logi. Det var en stor løn den gang, for husmændene fik kun 18 kr. pr. uge på egen kost + 1 liter mælk pr. dag.

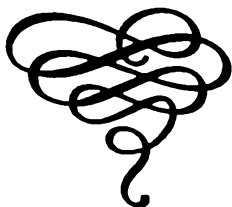
Men jeg skulle ind og være soldat den 8. maj, derfor måtte jeg rejse. Jeg var soldat i 5 måneder, og derefter fik jeg igen plads hos bønder, den første varede kun 14 dage, så kom jeg hjem, da far var indlagt på sygehuset for en brækket arm. Det tog 6 uger, inden han kom hjem igen, men jeg blev så hjemme til den 1. april. Der rejste jeg til Sønderjylland på en gård på 120 tdr. land - som forkarlelev kaldes det - og der var jeg i 10 måneder. Så gik turen til Als, hvor jeg havde 2 pladser, som var gode begge to, men så fandt jeg ellers på at ville til Amerika. Derfor sagde jeg pladsen op, men min far og mor fik mig snakket derfra, så jeg kom hjem 1. maj 1927, hvor jeg gik ud på arbejde, hvor der var noget, men var ofte uheldig med vejret. Det var den mest regnfulde sommer vi havde haft i mange år, så det var ikke godt at skulle tjene sin løn ved roehakning, når det regnede hver anden dag, og da det blev vinter, begyndte jeg at fiske lidt, så det gav da en lille fortjeneste. Om vinteren var der jo ikke meget andet arbejde at få, og jeg fik jo kun kost og logi derhjemme. Løn havde de jo ikke råd til at give, men de kunne heller ikke være ene, da de ikke kunne malke, og i de to år var

min broder Karl ude at tjene. Det blev også det hele for ham, ellers var han hjemme hele tiden til han selv overtog ejendommen.

Den 1. maj 1929 drog jeg atter ud at tjene hos bønderne, og denne gang gik turen til Møen på en gård på 80 tdr. land som forkarl, en dejlig plads. Det er vist næsten det bedste jeg har haft. Jeg havde da aldrig vejet så meget før! Men i mellemtiden var jeg blevet forlovet med Kristine. Så tog jeg hjem omkring at tjene, for at vi kunne være lidt mere sammen. Det var den 22/7 1929. Jeg arbejdede rundt omkring på forskellige gårde, men med tiden blev det meget svært at få plads, når man var blevet lige ved 30 år. Jeg blev så ked af at søge

plads ustandselig, for i 1932 var det næsten umuligt at få noget.

Så begyndte jeg at se mig om efter noget for mig selv, og det fik jeg så den 1. november 1933, en ejendom her i Højbjerg på 11 tdr. land. Så var der ikke noget med arbejdsløshed, for her var nok at tage vare på, og så var det jo en kamp for tilværelsen, da der jo var landbrugskrise. En slagterigris kostede kun 30 kr., og pattegrise var næsten ikke til at få afsat, så det var hårde tider at starte i, men arbejde havde man da, og det er da også gået. Vi har da aldrig sultet, og her bor vi jo så stadig efter 47½ år. Men jeg solgte ejendommen her i 1971 med ret til at blive boende, så længe vi vil og kan.”

En generation der ignorerer historien har hverken fortid eller fremtid.

En slægtsforsker ærer sine forfædre ved at sætte dem et varigt minde.

En kort introduktion til fattigvæsenets/socialforvaltningens arkiver

af Christian Larsen

Mange er ofte stødt på fattiglemmer blandt deres aner, men måske givet op, for dem er der nok ikke noget materiale om. Men det er der ingen grund til. Selvom fattigfolk ikke efterlod sig mange spor i skøde- og panteprotokoller, skiftematerialet eller skatelisterne, så har de dog efterladt sig spor i fattigvæsenets og socialforvaltningens arkiver, som kan være med til at berette om deres liv og levned. Sådanne arkivalier er tilgængelige efter 80 år.

Når man fra en folketælling eller en kirkebog ved, at en ane fik fattighjælp (»fattiglem«, »almisselem«, »nyder understøttelse af sognet«, »på sognet« etc.), og man ved, hvilken periode og hvilket sted det drejer sig om, kan man gå videre til fattigvæsenets arkiver.

Pastoratsarkivet 1708-1867

I 1708 søgte man at skabe et landsdækkende fattigvæsen med en fattiglov for landet og en for købstæderne, der bestemte, at de »rette/værdige fattige« skulle inddeles i tre klasser: 1. klasse var de gamle, i 2. klasse børne-

ne og i 3. de personer, der var berettigede til fattighjælp, men som ikke hørte ind under 1. eller 2. klasse.

I hele perioden var det præsten, der både førte protokol over de fattige og regnskab over fattigkassen, og derfor findes arkivalierne i pastoratsarkivet på Landsarkivet. Når man har fundet registraturen over det sogn (Landsarkivet i København: grønne ringbind), hvor den fattige boede, skal man kigge under afdeling C. Her finder man *fattigprotokollen*, der indeholder forsørgelsesplanen med de fattiges navn, bopæl, årsag til trang (hvis ikke klassen er anført) og den tildelte hjælp. Derudover kan der også være nævnt alder, levned og andre personlige oplysninger. Alt dette blev udbygget i takt med lovgivningens mere og mere specifikke krav. I protokollen findes tillige fattigkassens regnskaber, bl.a. med notering af ekstrahjælp til de fattige, f.eks. møbler, tøj, i anledning af sygdom, barsel og dødsfald.

I 1802/03 kom der en revideret fattiglovgivning, der denne gang fik mere gennemslagskraft, men der skete ingen principielle ændringer. Som

noget nyt begyndte man med *fattigkommissioner*, der bestod af præsten som formand, politimesteren (som regel repræsenteret ved sognefogeden), en af de største jordejere og 3-4 gårdmænd. Fattigkommissionen skulle sørge for fattigforsørgelsen, og i kommissionens forhandlingsprotokol vil man således finde dens møder og se, hvad de har diskuteret. Det kan være ekstrahjælp, tildeling af hjælp og godkendelse af fattiglemmers giftermål. En forordning fra 1824 bestemte, at hvis en person fik eller havde fået fattighjælp, der ikke var tilbagebetalt, skulle man have fattigkommissionens (senere sognerådets) tilladelse, hvis man ville giftes. Reglen blev først ophævet i 1961!

Både i 1735 og 1739 kom der bestemmelser om, at den fattige skulle lade sine ejendele registrere af fattigvæsenet, før den første fattighjælp blev udbetalt. Derved havde fattigvæsenet styr på, hvor meget der skulle tilfalde det offentlige i arv - de afdøde lemmers ejendele kunne bortauktioneres til fordel for fattigkassen. Derfor begyndte mange præster at føre *registrerings- og auktionsprotokoller*, hvor der er indført, hvornår den fattige blev »optaget«, og hvornår den fattige forlod fattigvæsenet (og denne verden som regel) samt lister over ejendele, både indbo og tøj. Da der sjældent blev holdt skifte efter fattiglemmer, erstatter disse protokoller således skifteprotokollerne, og mange protokoller (registreringer kan også

findes i fattigprotokollen eller i bilag hertil) indeholder udførlige optegnelser om den fattiges ejendele og tøj. En del steder har præsten desværre kun noteret auktionsbeløbet i fattigprotokollen, og ikke hvad der var til auktion.

Hvis den fattige levede i en købstad, findes materialet i rådstuearkivets afdeling N, hvor der som regel er et fyldigt materiale. Hvis man har med fattige københavnere at gøre, skal man henvende sig til Stadsarkivet på Københavns Rådhus, der har et stort arkivmateriale om de københavnske fattiglemmer.

Kommune- og købstadsarkiver 1867->

Ved landkommunalloven 1841 blev de nyoprettede sogneråd inddraget i fattigvæsenets bestyrelse, men præsten var stadig formand med det afgørende ord, og derfor er arkivalierne indtil 1867 i pastoratsarkivet. Først ved 1867-kommunalloven overgik fattig- og skolevæsenet til sognerådene (i købstæderne i 1868), men fattiglovgivningen ændredes ikke, ej heller protokolføringen.

Kommunearkivet er ligesom pastoratsarkivet inddelt efter en fast plan, hvor gruppe 4 omhandler socialvæsenet. I undergruppe 4.2 finder man fattigarkivalierne, herunder materiale fra fattiggårdene. Man kan også finde omtale af social-/personsager i *sognerådets forhandlingsprotokoller*, især hvis det drejede sig om udgifter.

I andre kommuner fortsatte man med specielle fattigprotokoller.

Fra omkring 1860 rasede fattiggårdsbevægelsen i Danmark. Formålet var dels at rationalisere fattigvæsenet ved stordrift, dels at skræmme potentielle klienter væk med skarpe ordensreglementer - alt sammen for at spare penge. I 1867 oprettedes der i Ørsted en fællesfattiggård for Ørsted-Dåstrup, Gadstrup-Syv og Ejby-Dalby kommuner med plads til 100 fattiglemmer. Ifølge gårdenes regulativer skulle fattiggårdsbestyreren føre en *lemmeprotokol*, og den kan indeholde navn, fødselsdato/alder, fødested, til- og afgang fra gården, hvad den fattige fik udleveret af tøj på gården, idømte straffe m.v. Hvis protokollen stadig eksisterer, er der således mulighed for at følge anen gennem hans/hendes ophold på fattiggården.

Et nybrud i den kommunale socialforsorg var alderdomsunderstøttelsen. Fra 1891 kunne personer over 60 år, der havde holdt sig fri fra fattigvæsenet i de sidste 10 år, før de ansøgte, få alderdomsunderstøttelse («folkepension»). Man skulle udfylde en *ansøgning om alderdomsunderstøttelse* til kommunen, i hvilken man skulle oplyse navn, fødselsdato, opholdssted de sidste ti år, indkomstforhold m.m. I kvindernes ansøgningsskemaer var der endvidere plads til oplysninger om manden (navn, fødested og -dato, død/skilsmissesdato). Man skulle endelig vedlægge legitimation, og mange steder har folk vedlagt deres skuds-

målsbøger. Det bevilgede kan findes enten i en særskilt *protokol over til-delt alderdomsunderstøttelse* eller (som bilag til) *kommuneregnskabet* - det er forskelligt fra kommune til kommune. Hvis aldersrentenyderen var utilfreds med støttens størrelse eller et afslag, kunne han/hun klage til amtmanden.

Kommunearkivernes bevaringsgrad og fylde er meget forskellig, og de bliver opbevaret mange steder. Nogle arkiver er afleveret til Landsarkivet, andre findes på det lokalhistoriske arkiv, mens en hel del stadig opbevares hos kommunerne selv.

Hospitalsarkiver

Fra gammel tid eksisterede der ved siden af fattigvæsen private stiftelser, såkaldte *hospitaller*, oftest grundlagt af en præst eller godsejer og bestemt for en særlig klasse mennesker (gamle folk, gårdmænd, sognets beboere). Hvad angik levevilkår, så adskilte stiftelserne sig ikke så meget fra fattighusene, men man mistede ikke sine borgerlige rettigheder, når man blev optaget i en stiftelse.

Det er forskelligt fra hospitalsarkiv til hospitalsarkiv, hvor meget der er bevaret, men der er arkivmateriale fra de 24 hospitaler her på Sjælland. I de fleste hospitalsarkiver, der nu opbevares på Landsarkivet, finder man *indskrivningsprotokollen*, som var et slags stamregister over beboerne, hvor man kan følge dem igennem deres tid i stiftelsen, og se de ting, de havde

med. Nogle steder har man ført en særskilt *registreringsprotokol over beboernes ejendele* ved siden af indskrivningsprotokollen, og en sådan protokol kan også indeholde auktioner over afdøde lemmers ejendele, hvis der var en sådan bestemmelse. Når man kommer længere op i tiden, er der også bevaret *ansøgninger om en plads i hospitalet*, og heri kan man så læse om deres liv, nuværende kår, og hvorfor de vil tilbringe deres alderdom i hospitalet.

Amtsarkiver

Som overøvrighed og tilsynsmyndighed fra 1708 med sognepræsten/sognerådet fungerede amtmænd (købstæderne stod direkte under Danske Kancelliet, senere Indenrigsministeriet). I amtsarkiverne kan man således finde klager fra de fattige og fra aldersrentenydere eller få belyst et lokalområdes fattigvæsen over en periode. Her findes også i nogle tilfælde indsendte fattigregnskaber, der kan erstatte lokalt manglende materiale.

Indgangen til amtsarkivet skal helst være en optegnelse i en lokal protokol om en indgiven klage eller et amtsligt svar herpå. Man kan også bestille journalerne ind for den periode, hvori ens forfædre var fattiglemmer, i håb om at finde noget.

Man begynder med at bestille *journalregistret* og *journalen* for de(t) pågældende år og i registret lede efter personens eller kommunens navn. Ellers man kan, hvis man »bare« vil kig-

ge efter en mulig sag, finde journalens faste nummer for fattigsager og gennemgå den. I ældre tid (før journalsystemet) er sagerne ordnet efter emnegrupper, f.eks. »Indkomne sager vedr. fattigvæsenet 1770-85«.

Hvis man har en dato på et amtsligt brev, kan man bestille brevkopibogen, som indeholder kopier af alle udgåede breve og dér (som regel) se journalnumret. Journalen vil indeholde et kort referat af sagen, ind- og udgåede breve. Man bestiller så *journalen* ind, og imens kan man notere journalens breve, så man er sikker på at få alle akter med. I sagen kan der f.eks. ligge den originale klage, fattigvæsenets gensvar, politiforhør, der kan belyse mange ellers skjulte sider af personens liv, især når der er tale om forsørgelsessager. Hvis der er optegnelser om et politiforhør, men det ikke ligger i sagen, kan det findes i retsbetjentarkivet (politiprotokollen).

En let indføring til amtsarkiver får man i Hans H. Worsøes bog *Amtmanden var med til det hele. Amtarkiver og deres brug* (København, 1991) og i Nørres & Pedersens bog *På embeds vegne*. Her kan man læse om alle de andre slægts- og lokalhistoriske oplysninger, der findes i amtsarkiverne.

Læs videre!

Hvis man vil vide lidt mere om fattigvæsenet i 1700- og 1800-tallet - hvordan det var at være fattig i gamle dage - er her et lille udvalg af litteratur:

Erik Nørr: Personalthistoriske og befolkningsmæssige oplysninger i skole- og fattigarkivalier før kommunalanordningen af 1841. *Personalthistorisk Tidsskrift* 1983

Bente Dahl Hansen: *Betler eller almisselem. Studier i offentlig fattigforsorg i Sjællands stifts landsogne 1708-1802*. Odense, 1984

Harald Jørgensen: *Studier over det offentlige Fattigvæsens historiske Udvikling i Danmark i det 19. Aarhundrede*. København, 1940 - genoptrykt 1979

Anna Rasmussen: *Forsorget og forfulgt. Om offentlig forsorg på landet i*

første halvdel af 1800-tallet. Viborg, 1996

Ingeborg Christmas-Møller: *På fattighuset. Greve hospital og andre fattighuse på landet i 1700- og 1800-tallet*. København, 1978

Johnny Wøllekær: *Fattiggårdene på Fyn*. København, 1993

Nete Balslev Wingender: *Gammel og fattig. Skon og ret i den tidlige aldersforsorg 1891-1922*. København, 1994

Erik Nørr & Karl Peder Pedersen (red.): *På embeds vegne. Kilder til dansk forvaltningshistorie 1750-1920*. København, 1998

Ros eller døm mig ikke på grund af mine forfædre - jeg har ikke selv valgt dem.

Snobben taler, som om han var forfader til sine egne forfædre.

En jordfunden seglstampe, og hvad deraf fulgte...

af Jens V. Olsen

I sommeren 1998 fik jeg besked fra mine venner i museet på Fur, at man havde fundet en seglstampe i jorden. Den var fundet ved en systematisk gennemgang med en metaldetektor på en mark, hvor der skal bygges et antal huse.

Seglstampen er af bly og er nærmest fornet som et groft søm med et øje i den spidse ende og et stort ovalt hoved, hvori ejermærket er indgraveret således, at stampen i et blødt materiale kan præge ejermandens initialer I P og hans bomærke, et timeglas med en tværstreg.

Seglets form, ovalen med bomærket i et skjold siger mig umiddelbart, at det er fra første halvdel af 1600-tallet.

Hvordan kan jeg vide det, jo jeg har gennem årene samlet alt, hvad jeg er stødt på af seglaftryk fra Fur. Og fra årene 1630-1660 foreligger der en lang række sådanne aftryk.

Jeg har under mit arbejde med at samle kilder om Fur, systematisk gennemgået alle ekstraskattemandtallerne fra bl.a. 1600-årene. De findes i lensregnskaberne for Skivehus len i Rigsarkivet. Normalt vil man i disse ekstraskattemandtaller år efter år kunne finde hele rækker

af navne på både gårdmænd, husmænd og håndværkere; men når det gælder Fur, er der en helt speciel situation.

Allerede i 1570 gav Fr. II furboerne det privilegium, at de, når der skulle udskrives skat, kun skulle betale for 25 hele gårde, selv om der var ca. 40 gårde på øen. Privilegiet blev bekræftet af de næste to konger.

Det betød, at hver eneste gang, der blev udskrevet ekstraskat, og det skete mange gange, både under Chr. IV og sønnen Fr. III, så måtte furboerne i gang med at søge om nedsættelse. Det skete i form af et eller flere tingsvinde, som blev udformet på det lokale birketing under den lokale birkefoged, assisteret af tinghørerne og birkeskriveren. Og disse tre personer bekræftede dokumentet ved at besejle det, idet den nederste kant af papiret blev

Et tingsted (efter Olaus Magnus, 1555)

bukket op over tre voksklatter, hvorefter de med deres seglstamper prægede deres mærke, hver på sin klat.

I øvrigt nævnes altid navnene på de otte stokkemænd (også kaldet ottemænd), der på tingstokkene sad og bekræftede, hvad der skete inde i den firkant, som stokkene dannede, og hvor den officielle handling skulle finde sted. Ligeledes nævnes i disse tingsvinder en lang række navne på de furboer, som ikke kunne betale skatten. Til gengæld nævnes ikke ét eneste navn i selve skattemandtalslisterne, kun at furboerne skulle betale for 25 gårde.

I dag kan disse bilag til ekstraskattemandtallerne kun ses på film; men, da jeg for 25 år siden samlede informationerne, var det de originale dokumenter, jeg havde i hænderne. Det lykkedes mig den gang med stor forsigtighed at lave stanniolaaftryk af et stort antal seglaftryk, og da jeg samtidig har registreret hvem, der fungerede på tinget, har jeg i dag en samling på 16 seglaftryk fra kendte personer, siden suppleret med ialt tre jordfundne seglstamper fra samme periode, hvoraf der ikke er fundet aftryk.

Da jeg i mit arbejde med furboerne har identificeret samtlige fæstebønder på Fur fra 1600-tallets begyndelse¹, så var det nærliggende at se, om vi kan identificere ejeren (I.P.) af det nyfundne segl.

Seglet blev fundet ved Hvirp Toft, som ses på dette udsnit af udskiftningskortet fra 1801. Toftejorden hørte til gården med udskiftningsnummer 19.

Det viser sig nu, at den mest sandsynlige I.P. er den første kendte fæstegårdmand i denne gård, nemlig Jens Pedersen, der nævnes fra 1611 og til 1631. De næste fæstere i gården er Peder Jensen, der nævnes i jordebøger og diverse tingsvinder fra 1635 og til 1654 efterfulgt af Christen Jensen, der allerede nævnes i 1646. Christen Jensen nævnes frem til 1688; men allerede fra 1682 kommer sønnen Jens Christensen ind på gården.

Nu kommer næste kapitel, for vi kender Christen Jensen i Hvirps seglmærke. Det ses her som tegning og det særlige er, at hans bomærke er det samme som Jens Pedersens, blot drejet 90 grader.

Fra bl.a. Helsingør² ved man, at bomærker ofte gik i arv fra far til søn, og gerne med en lille ændring. Mon ikke Christen Jensen er søn af Jens Pedersen, og har brugt hans bomærke,

¹ Jens V. Olsen: Fuurland fæstebønder gennem 200 år. Fuur Samlingens rapport nr. 2, Roskilde 1979 (fås hos forfatteren).

² Allan Tønnesen: Helsingørs bomærker, København 1968

men har varieret det ved at dreje det en kvart omdrejning. Christen optræder mange gange på birketinget, både som vidne og ottemand samt flere gange som tinghører mellem 1648 og 1668, og det er fra sidstnævnte hverv, vi har hans seglaftryk.

Men hvad så med Peder Jensen. Fra perioden 1635 og til september 1654 optræder han mange gange på tinge som vidne og som ottemand, men ikke med noget seglaftryk. Til gengæld dukker en Peder Jensen op i en anden sammenhæng. Lidt nord for gården i Hvirp ligger den store Grisildgaard, som beboedes af ikke mindre end tre familier. I den østre part boede birkeskriveren Peder Jensen, som vi kender i dette hverv mellem 1626 og 1668.

I den vestligste part boede, indtil i hvert fald 1638, birkefogeden Niels Vinter. I perioden 1641 til september 1654 var han afløst som birkefoged af sønnen Knud Nielsen Vinter, der boede i Præstegården.

Imidlertid ser vi i december 1654, at en Peder Jensen i Grisildgaard fungerer i fogedens sted, og det er ikke skriveren. Fra december 1655 og til 1675 er Peder Jensen i Grisildgaard birkefoged. Der er ingen tvivl om, at denne Peder Jensen har giftet sig med Niels Vinters enke (af hans andet ægteskab) og har bosat sig i den vestre part af gården. Peder Jensen Birkefogeds segl kender vi, og nu fortsætter følgeslutningerne.

Hvis vi sammenligner Peder Jensens bomærke med Jens Pedersens, kan vi let se en sammenhæng. Hvis vi fjerner den halve tværstreg og

drejer den nederste streg, så bliver Jenses mærke til Peders. Når vi så ser nærmere på datoerne ovenfor, så må jeg automatisk slutte, at det er Peder Jensen i Hvirp, der i efteråret 1654 er flyttet til Grisildgaard til den gamle birkefogeds enke, og siden har "arvet" fogedstillingen. Til gengæld er lillebror Christen blevet fæstebonde i fødegården i Hvirp.

Så vidt, så godt. Nu kan vi lave et lille slægtstræ med bomærker omfattende stamfaderen Jens Pedersen og hans to sønner Peder Jensen og Christen Jensen; men jeg er ikke færdig endnu.

Vi ser, at birkefogedhvervet i Vinter-slægten går i arv fra far til søn, og da sønnen (Knud) dør pludseligt, før end en af hans sønner var klar til at springe til, er det faderens enkes nye mand, det kommer til. Peder havde jo mange gange optrådt på tinge, så han vidste alt om, hvordan det foregik.

Peder Foged nævnes sidste gang i 1675, men Fur birketing eksisterede helt til 1688, da det blev nedlagt, og Fur i juridisk henseende kom under det nye samlede Sallinglands herredsting³. De sidste år optræder en ny birkefoged. Han hedder Christen Jensen og kaldes dels birkefoged, dels bojfoged. Ordet bojfoged var fra 1688 titlen på den lokale myndighedsperson på Fur, der kunne mægle i mindre stridigheder, så man ikke skulle til Salling for at blive dømt.

Lige som jeg i lang tid ikke kunne placere Peder Jensen Birkefoged og

³ Jens V. Olsen: Da Fur havde sit eget tingsted, Skiveegnens Jul 1989.

hans bomærke, således kunne jeg heller ikke placere den sidste birkefoged Christen Jensen, især fordi der ikke er fundet noget seglaftryk fra ham i den egenskab.

Men med den ovennævnte viden om arvegangen i birkefogedhvervet og den nye viden om Peder Jensen fra Hvirp og hans broder Christen Jensen, som også var meget bekendt med sagsgangen på det lokale ting, så følger jeg til sidst, at Christen Jensen Birkefoged / Bojfoget er identisk med Christen Jensen i Hvirp, og at han har arvet birkefogedhvervet, fordi den ældre bror Peder er død mellem 1675 og 1682, da Christen Jensen Birkefoged nævnes som sådan for første gang.

Til slut må jeg føje lidt mere slægtshistorie. Christen Jensen Bojfoget efterfølges af Jens Christensen Bojfoget, uden tvivl hans søn. Og denne Jens Christensen Bojfoget, som en enkelt gang kaldes Jens Soen, er far til Christen Jensen Sohn, døbt

25. maj 1702 i Fur kirke. Og sidstnævnte er min tip-4 oldefar.

Hvis mine teorier og følgeslutninger er korrekte; der mangler stadig en række absolutte beviser, jeg har dog ingen modstrid fundet, så er det min tip-7 oldefar Jens Pedersen, hvis seglstampe jeg havde i hånden, da jeg besøgte Fur museum sidste år.

Som nævnt havde seglstampen et øje modsat hovedet med signetet, men øjet var knækket. Bly er et blødt materiale, som det er nemt at skære seglmærker i, men som også let knækker, så mon ikke Jens Pedersen gik med sin seglstampe i en læderstrop om halsen, og så er øjet knækket ved en kraftig bevægelse, medens han har været ude, f.eks. for at pløje sin jord lige vest for gården. Seglstampen er så faldet til jorden uden, at han har bemærket det, for at dukke op igen, nu godt 350 år senere.

Formandens beretning 1999

ved Kit Bisgård

Ved den stiftende generalforsamling i 1983 var der ca. 10 til stede, og ved den første ordinære generalforsamling i foråret 1984 var medlemstallet 16. Dette har jeg læst mig til i vores første årsskrift fra 1988. Ved det års generalforsamling var der allerede 35 medlemmer, og siden er tallet steget støt. Vi er nu 72. At tallet er gået forholdsvist meget frem i de seneste år, skyldes sikkert, at Jens V. Olsen har bragt os på internettet. Der er nemlig mange af de nye medlemmer, der har fundet os ad den vej. Tak, Jens.

Ved generalforsamlingen sidste år d. 13. maj trådte Henning Kiilerich ud af bestyrelsen, idet han havde ønsket at have et par år fri for bestyrelsesarbejdet. Det er altså forhåbentlig kun en slags orlov, men alligevel skal der rettes en stor tak til dig for det meget store arbejde, du har gjort for selskabet. Du var med helt fra den dag, det stiftedes, og for øjeblikket er ikke en eneste tilbage i bestyrelsen fra den tid. Du gør dog stadig et uhyre stort arbejde i selskabet; det vender vi tilbage til.

Som nyt bestyrelsesmedlem har vi fået Flemming Molin.

Vi havde planlagt en udflugt til Lille Mølle på Christianshavns vold søndag d. 17. maj, men da kun 2 medlemmer havde meldt sig, måtte vi aflyse.

Efter ferien havde vi sæsonens første foredrag den 9. september. Det

var Christian Larsen, der fortalte om arkivalier om fattigvæsenet. Christian viste sig at være et ganske ungt menneske, der for tiden forberedte sig på at skrive sit historiske speciale. Det skulle handle om amtsarkivalier, og det viste sig da også, at C.L. var endog meget godt inde i sit stof. En virkelig god aften. De, der ikke kunne komme, kan dog få et indblik i fattigvæsenet, idet Christian har skrevet en artikel derom i Årsskriftet.

Den 8. oktober var vi i København for at besøge Mormonarkivet på Priørvej, som mange medlemmer havde fundet frem til. Vi fik først en halv times indførelse i, hvorfor mormonerne gør så meget ud af slægtsforskningen, og hvordan de bygger deres arkiv op. Det skete på udmærket vis ved vores eget medlem, Henning Kiilerich. Derefter brugte vi henvend et par timer på at blive belært om, hvordan arkivets edb-program virkede. Verner Olsen fra Mormonarkivet brugte velvilligt et par timer på os, og nogle medlemmer fik da også nyt stof med hjem.

11. november talte Jesper Jerlang over emnet: Fra straf til omsorg. Han havde med sin far, Espen Jerlang, skrevet bogen: Socialisering og habitus - Individ, familie og samfund. (Socialpædagogisk Bibliotek, Munkegaard).

I bondesamfundet var der så tætte forbindelser mellem alle i landsbyen,

at børnene var ret stærkt knyttet til mange voksne. Forældrene veg fra at knytte sig meget til deres børn, da børnedødeligheden var så stor. Alle-rede i 4 årsalderen regnedes de for små voksne, der blev sat til at lave den smule, de kunne magte.

Den 3. december havde vi vores hyggemøde, hvor vi ved det pyntede bord spiste julebagværk og hjalp hinanden med problemer. Henning Kiilerich læste højt.

I det nye år skete der store forandringer. Det er blevet dyrere og dyrere at benytte lokalerne på Kildegården, så vi har måttet holde hus med pengene til foredragsholdere. Da fremkom Henning Kiilerich med et enestående godt tilbud. Han fik udvirket, at vi helt uden udgifter kunne holde vore møder i Mormonkirken ved Låddenhøj. Vi har med glæde og taknemmelighed taget imod tilbudet. Der går mange buslinier hertil og lokalerne er lyse og venlige. Jeg tror, at alle føler sig godt tilpas her. Det har givet Henning et større arbejde før møderne, idet der skal slæbes borde og stole ind og arbejdes med foldevægge. Jeg tror bestemt, at jeg har forsamlingen med mig, når jeg nu siger: Mange tak, Henning.

Den 11. februar var Erik Kann her. Hans foredrag denne gang var "Min oldefar var færgemand". Foredraget bød på en gennemgang af, hvordan man finder arkivalier om forskellige erhverv. Det kan være vanskeligt, og mange kilder skal måske gennemgås. En oplagt kilde er Danske Kancelli, hvor ansøgning til en stilling henlægges, eller Erhvervsarkivet i Aarhus. Andre kilder er borgerskabsprotokol-

ler og laugsprotokoller. Af hjælpemidler findes bl.a. Håndbog for danske lokalhistorikere og Dansk kulturhistorisk opslagsværk. En interessant og udbytterig aften.

Lørdag d. 6. marts var vi på Stadsarkivet på Københavns Rådhus. Vi fik en fin rundvisning på en time, hvor vi foruden de for os relevante arkivalier med ærefrygt så de allerældste dokumenter fra 1200-tallet. Det var en meget givende rundvisning, og mange blev tilbage for at forske, da Stadsarkivet først lukker kl. 12.30 om lørdagen.

Den 15. april var det vores egen Jens V. Olsen, der talte. Vi lærte alt om skattelister fra nutiden og tilbage til 1500-tallet. Det var som altid en imponerende viden, Jens lagde for dagen, og vi blev udstyret med nogle sider med alle relevante oplysninger om, hvilke lister der eksisterede, og hvordan vi skulle finde frem til dem på arkiverne, især Rigsarkivet. Efter pausen hørte vi om retsdokumenter i 1600-tallet, som blev "underskrevet" ved at de implicerede, der oftest ikke var skrivekyndige, trykkede deres bomærker i voks nederst på dokumentet. Derefter fortalte Jens om et sandt detektivarbejde, han havde udført ved at sammenligne bomærker og seglstamper på Fur. Dette havde han kombineret med sit legendariske kendskab til alle tidligere beboere på Fur, og han havde på denne måde fundet frem til en række af sine forfædre i 1500-tallet. Vi sad alle som tryllebundet under denne udredning. En exceptionelt god aften.

Foreningen er jo medlem af Sammenslutningen af Slægtsforskerfor-

eninger. Vores kassserer, Stefan var med til årsmødet. Efterårskursets tema på Snoghøj var denne gang Stationsbyen.

SSFs udgivelser har mange medlemmer fornøjelse af. De er billige og instruktive. Det gælder ikke kun Slægten, som alle vore medlemmer får, men også andre skrifter. I denne sæson har mange medlemmer gennem RSGP og derfor med rabat købt både "Kirkebøger på statens arkiver" og "Ordbog for slægtsforskere". SSF har også i årets løb udgivet vort medlem, Jens Peder Skous, meget fyldige slægtsbog, "Det står skrevet".

Vi får også tilsendt nogle foreningers medlemsblade. Der står af og til gode artikler, og jeg sender bladene rundt ved møderne, så medlemmerne kan låne dem.

Desværre bliver SSFs Hvem Forsker Hvad dyrere, selv om SSF de nærmeste år vil yde støtte.

Jeg minder om vores egen Hvem Forsker Hvad. Det er endnu ikke alle, der har sat årstal på de forskellige sogne og byer. Oplysningerne skal gives til Jens V. Olsen, og jeg håber, at de forsømmelige snart kommer med oplysningerne, da andre slægtsforskere er mere interesseret i at henvende sig, hvis de ved, at de forsker i samme periode.

Til slut vil jeg rette tak til redaktørerne af vores årsskrift, som jeg synes, vi kan være stolte af. Bidragene går fra mere anekdotiske oplevelser til instruktive artikler om målrettet forskning, og det gør netop skriftet så levende.

Hermed slutter jeg min beretning, idet jeg dog vil rette endnu en tak, nemlig til alle medlemmerne. Jeg synes, det er en fornøjelse at være medlem af en forening med så mange glade og engagerede medlemmer.

I min slægt har der altid været ligestilling - 50% af mine forfædre er kvinder.

Herold

ISBN 87-89165-34-9

ISSN 0904-1427